

прийняття необхідних заходів до своєчасного обмеження чи заборони руху на окремих ділянках дороги (доріг), коли користування нею (ними) створює небезпеку для руху. Див. *Профілактика криміналістична*.

Лит.: Алиев И. А. Проблемы экспертной профилактики. Баку, 1991; Аверьянова Т. В. Судебная экспертиза. Курс общей теории. М., 2008; Россинская Е. Р., Галяшина Е. И., Зинин А. М. Теория судебной экспертизы / под ред. Е. Р. Россинской. М., 2009.

Г. К. Авдеева.

ПРОФІЛАКТИКА КРИМІНАЛІСТИЧНА – окрема криміналістична теорія, осн. напрямками якої виступають: 1) дослідження закономірностей утворення, виявлення й дослідження слідів – ознак криміногенних обставин, притаманних тим чи ін. видам злочинів; 2) дослідження й розробка техніко-криміналістичних і тактичних засобів, прийомів і методів виявлення, фіксації та вивчення обставин криміногенного характеру, захисту окремих об'єктів від злочинних посягань; 3) розроблення й удосконалення методів і прийомів виявлення й усунення причин та умов, що сприяють учиненню злочинів; 4) вивчення у кожному випадку розслідування об'єктів криміналістично-профілактичного вивчення і відповідного впливу; 5) виявлення й дослідження особливостей типових слідчих ситуацій профілактичного характеру, які виникають під час розслідування і розроблення на їх основі головних напрямів діяльності із попередження злочинів; 6) визначення та прогнозування комплексу профілактичних заходів, найефективніших і дійових у кожній із

виділених ситуацій; 7) розроблення й дослідження заходів припинення та попередження при підготовці, вчиненні або приховуванні окремих видів злочинів.

П. к. також слід розглядати як специфічну діяльність уповноважених законом суб'єктів, що здійснюється на підставі застосування засобів криміналістичної техніки, прийомів криміналістичної тактики, методів розслідування певних злочинів і пов'язана із встановленням причин та умов, що сприяють учиненню злочинів, а також вжиттям спеціальних криміналістичних засобів для профілактики, запобігання і припинення злочинної діяльності конкретних осіб. При цьому суб'єктами П. к. у відповідних видах і формах її застосування виступають слідчий, експерт, прокурор, суддя, співробітники оперативних підрозділів. У зв'язку з цим слід розрізняти такі види профілактичної діяльності: 1) слідча профілактика – здійснюється слідчим під час розслідування злочинів; 2) експертна профілактика – має місце при проведенні судових експертиз; 3) судова профілактика – провадиться під час розгляду кримінальних проваджень у суді; 4) оперативна профілактика – застосовується співробітниками оперативних підрозділів при проведенні НСРД, оперативно-розшукової діяльності.

Предмет П. к. будується з урахуванням вимог кримінального процесуального закону, кримінологічної теорії запобігання злочинам, а також специфіки криміналістичної науки й особливостей її завдань. При цьому криміналістика не посягає на предмет ін. наук криміналь-

ного циклу, оскільки кожна з них має свій предмет пізнання. Криміналістичний аспект попередження злочинів має свої особливості, які впливають із предмета криміналістики щодо слідоутворення, специфічних слідів, які відбивають ознаки обстановки, що сприяли злочину. Криміналістичні засоби й методи профілактики злочинів можуть бути поділені на: 1) засоби і методи безпосереднього встановлення причин та умов, що сприяють учиненню та приховуванню злочинів; 2) засоби і методи одержання органом розслідування або судом опосередкованої інформації про ці причини та умови; 3) засоби та методи експертного встановлення цих даних. Завданнями теорії П. к. є: 1) запобігання злочинам, які готуються; 2) своєчасне виявлення, швидке, повне розкриття та якісне розслідування вчинених злочинів; 3) припинення злочинів, які розпочалися, та ліквідація їх негативних наслідків; 4) виявлення та усунення у процесі розслідування обставин, які сприяли вчиненню та приховуванню злочинів, подоланню будь-яких форм протидії розслідуванню.

П. к. на сьогодні є одним із пріоритетних досліджень, які потребують подальшого розвитку теоретико-методологічних засад учення про П. к. злочинів, а також розробки та дослідження П. к. окремих видів злочинів. Криміналістичні дослідження проблеми П. к. злочинів повинні базуватися на наукових положеннях не тільки криміналістики й теорії П. к., а й ін. галузей знань, передусім криминології, кримінального права, кримінального процесу, а також на пізнанні економічних, соціальних,

технічних, технологічних, організаційних та ін. аспектах профілактики. При цьому слід урахувати показники стану, структури й динаміки вчинення злочинів, окремих її різновидів, причини й умови, що сприяють злочинній діяльності окремих осіб, тощо.

Розроблення й дослідження проблем П. к. є одним із перспективних напрямів удосконалення методики розслідування злочинів. Методика розслідування злочинів відбиває процес боротьби зі злочинами як єдність розкриття, розслідування і спеціально спрямованого попередження злочинів. При цьому двоєдина функція криміналістики виражена в діяльності правоохоронних органів із попередження злочинів у сфері розкриття, розслідування, з одного боку, й у сфері спеціального попередження – з другого. Частиною криміналістичних рекомендацій є опис особливостей підготовки і проведення попереджувальної діяльності при розслідуванні окремих видів злочинів. Методика виявлення причин та умов, які сприяють вчиненню злочинів, формується саме в надрах методики розслідування, входить до її предмета і є її необхідною складовою частиною, що методика виходить із обов'язковості, а не факультативності виявлення цих обставин, із необхідності їх доказування шляхом збирання, перевірки й оцінки доказів, із розробки заходів щодо усунення причин та умов їх реалізації. У криміналістиці останім часом активізувалися наукові дослідження з цієї проблематики, П. к. злочинів формується як окрема криміналістична теорія. Див. *Профілактика експертна*.

Лит.: Лопушанский Ф. А. Следственная профилактика преступлений. К., 1980; Зудин В. Ф. Социальная профилактика преступлений (криминологические и криминалистические проблемы). Саратов, 1983; Алиев И. А. Проблемы экспертной профилактики. Баку, 1991; Иванов И. И. Криминалистическая профилактика преступлений (комплексное научно-практическое исследование). СПб., 2004; Криміналістична профілактика економічних злочинів / С. В. Великанов, А. Ф. Волобуєв, В. А. Журавель та ін.; за ред. В. А. Журавля. Х., 2006; Махтаев М. Ш. Теория криминалистического предупреждения преступлений. М., 2015.

В. М. Шевчук.

ПРОФІЛЬ ПСИХОЛОГІЧНИЙ ОСОБИ НЕВІДОМОГО ЗЛОЧІНЦЯ – ідеальна модель, яка містить інформацію про поведінкові особливості, виявляє й визначає такі риси невідомого злочинця, що сприяють його встановленню й виявленню, та побудована спеціалістами у певних галузях знань (психологом, психіатром, криміналістом, сексопатологом тощо). Технологічний процес побудови П. п. о. н. з. складається із системи етапів (С. Н. Боков): 1) оцінка злочину (надається криминологічна та криміналістична характеристика вчиненого злочину, аналізуються раніше вчинені (розкриті й нерозкриті) подібні злочини з метою виявлення ознак серійності); 2) аналіз і комплексна оцінка місця події (або місця вчинення злочину); 3) аналіз особи жертви (потерпілого) (повинен проводитися з урахуванням віктимологічних аспектів і ґрунтуватися на відомостях про її

особистісні риси, властивості та особливості); 4) оцінка результатів проведених слідчих та оперативно-розшукових дій (відбувається оцінювання зібраної інформації, отриманої під час допиту свідків, очевидців, у деяких випадках потерпілих, результатів проведення спеціальних експертних досліджень); 5) оцінка висновку судово-медичного експерта (особливе значення на цьому етапі має аналіз висновку судово-медичної експертизи трупа, а також результатів додаткових лабораторних (хімічних, біологічних) досліджень); 6) розроблення психологічного профілю особи невідомого злочинця та визначення осн. індивідуально-психологічних характеристик, яка проводиться з метою обмеження кола підозрюваних; 7) підготовка рекомендацій і пропозицій органам розслідування (слідчому) на підставі складеного психологічного профілю. Найбільш поширеними відомостями, які можуть входити до структури П. п. о. н. з., є: 1) загальна характеристика невідомого злочинця й домінуючої мотивації його поведінки; 2) індивідуальні ознаки цієї особи (звички, нахили, навички тощо); 3) вік невідомого злочинця; 4) райони місця проживання; 5) райони місця роботи, служби, навчання; 6) характеристика місця ймовірного перебування; 7) рівень освіти і професійної кваліфікації; 8) рід занять; 9) особливості походження, найближчого оточення й особистого життя; 10) сімейний стан; 11) наявність чи відсутність дітей; 12) ставлення до окремих видів діяльності (служби у збройних силах, спорту, роботи з дітьми та ін.); 13) наявність судимостей;

УДК 340(477)(031)
ББК 67(4УКР)я2
В27

Редакційна колегія 20-го тому:

В. Ю. Шепітько (голова),
В. А. Журавель (заступник голови),
В. О. Коновалова, В. В. Тіщенко,
В. М. Шевчук, Б. В. Щур

В27 Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т. — Харків : Право, 2016. — .
ISBN 978-966-937-048-8

Т. 20 : Криміналістика, судова експертиза, юридична психологія / редкол.: В. Ю. Шепітько (голова) та ін. ; Нац. акад. прав. наук України ; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. — 2018. — 952 с. : іл.

ISBN 978-966-937-250-5

Видання є систематизованим зведенням про поняття, категорії, теорії та вчення криміналістики, судової експертизи та юридичної психології, їх окремі засоби, прийоми, методи та рекомендації. Розглядається теоретико-методологічне підґрунтя наукових концепцій та практика реалізації криміналістичних, психологічних та експертних методів, методик і технологій. Наводяться відомості про наукові та інші видання з криміналістики, судової експертизи та юридичної психології. Надаються довідкові дані про відомих українських та зарубіжних учених.

Розраховане на науковців, викладачів, аспірантів, студентів вищих навчальних закладів, співробітників органів кримінальної юстиції, судових експертів, судових психологів, а також усіх, хто цікавиться проблемами криміналістики, судової експертизи та юридичної психології.

УДК 340(477)(031)
ББК 67(4УКР)я2

ISBN 978-966-937-250-5 (т. 20)
ISBN 978-966-937-048-8

© Національна академія правових наук України, 2018
© Інститут держави і права імені В. М. Корецького
НАН України, 2018
© Національний юридичний університет імені Яро-
слава Мудрого, 2018
© Видавництво «Право», 2018